

**A neokonzervatív gondolkodás alapjai és hatásuk napjaink amerikai
Irak-politikájára**

Kajtár Gábor

2004-ben végaz az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, PhD-tanulmányait nemzetközi jogból ez év őszén kezdi meg ugyanitt. Szakdolgozatát a „Világrendszerelméletek a hidegháború után” címmel írta. Az elmúlt időben világrendszer-elméletekkel és az Egyesült Államok külpolitikájának történetével, ideológiai hátterével foglalkozott. Harmadéves hallgató az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának Politológia szakán.

A jelen szöveg szerzői jogi védelem alatt áll. Kiadja:



<http://alapitvany.kul-vilag.hu>



<http://www.nato-kozpont.hu>

Kajtár Gábor:

A neokonzervatív gondolkodás alapjai és hatásuk napjaink amerikai Irak-politikájára

A tanulmány az Egyesült Államok jelenlegi külpolitikájára legnagyobb hatást gyakorló neokonzervatív csoportot, annak ideológiai bázisát és gondolatvilágát mutatja be. Elemzi Leo Straussnak a közösségre gyakorolt hatását, valamint áttekinti a neokonzervatív politika meghatározó személyiségeinek Irakkal kapcsolatos megnyilvánulásait. A tanulmány célja annak szemléltetése, hogy egyes filozófiák milyen markánsan jelenhetnek meg a külpolitikában és a szerző szerint korántsem mindegy, hogy milyen értékekkel itatják át azt.

Bevezetés

Tanulmányom célja a „neokonok” bemutatása: kik ők, honnan ered ideológiájuk, ők maguk honnan jönnek, hogyan határozzák meg a jelenlegi amerikai külpolitikát, és miből áll egészen pontosan ideológiájuk és külpolitikájuk.

A neokonzervativizmus filozófiai gyökereinek felvázolása után röviden bemutatom tudományos háttérbázisukat és főbb intézményeiket. Foglalkozom gazdasági, politikai, szociológiai, kulturális és vallási kulcskérdésekről alkotott jellegzetes véleményeikkel, céljaikkal.

Az iraki háború előzményeinek tárgyalása során a tanulmány kitér a neokonok sajátos külpolitikájának és a neokon multilateralizmus sui generis intézményének rövid leírására. A több évtizedre visszavezethető neokon Irak-politika és az annak során napvilágot látott dokumentumok, tanulmányok és cikkek segítségével az írás végén körvonalazódik a neokon Pax Americana víziója, amellyel egyre több ország és ember ismerkedhet meg akár testközelből is.

A neokonok a hatvanas években

A neokonok egy kicsi, de magasán képzett intellektuális csoport. Atyjuk, Irving Kristol definíciója szerint „*a neokonzervatívok¹ olyan liberálisok, akiket észhez térített a valóság*”² A neokonok a második világháborút követően liberálisok voltak. Alapvetően bel-³ és külpolitikai hatások következtében azonban „átmentek” a politikai paletta jobb oldalára, és az amerikai

konzervativizmus egyik meghatározó csoportjává váltak.⁴ A neokonzervatívok első generációjának „valósága” a hatvanas években keresendő. Lyndon B. Johnson 1963-ban lett az Egyesült Államok elnöke. Johnson víziója a „Great Society” volt, amelyben folytatta és kibővítette Kennedy törekvéseit. 1963 és 1969 között számos új törvényt kötött az elnök nevéhez és programjához: szélesítették a polgárjogokat, megreformálták az oktatást és az egészségügyet, nagy hangsúlyt helyeztek az elmaradt régiók fejlesztésére, küzdöttek a szegénység ellen, támogatták az időseket és az elesetteket, harcot folytattak a bűnözés ellen. Mégis két óriási válság alapjaiban rázta meg Johnson Nagy Társadalom programját és az „idegileg gyengébb” demokrata értelmiségieket: a gettó-lázadások és a vietnámi kudarc.

A szegénységet és a faji diszkriminációt leküzdeni hivatott törvények elfogadása ellenére súlyos zavargások törtek ki Amerika feketék lakta városaiban, 1968-ban meggyilkolták Martin Luther Kinget. A törvényektől várt eredmények nem vezettek azonnali eredményre. Mindezzel párhuzamosan 1964-ben Johnson elrendelte Észak-Vietnám bombázását, amivel megkezdődött Amerika legnagyobb kudarcával végződő háborúja: az Egyesült Államok kb. 150 milliárd dollárt költött és 50 ezer katonát vesztett a háborúban. Johnson nem tudta legyőzni az egyre hatalmasabb ’kommunista’ Szovjetuniót, aki az észak-vietnámiak oldalán sikeresen avatkozott be a konfliktusba.

1968-tól elrendelte a bombázások mérséklését, hogy lehetővé tegye a tárgyalásokat a felek között. „Átadta” a konzervatívoknak az elnökséget azzal, hogy bejelentette: nem indul a következő elnökválasztáson. Több időt és energiát akart fordítani a béketárgyalásokra. Johnson külpolitikája óriási riadalmat keltett számos demokratában: úgy érezték, hogy elnökük nem tesz meg mindent a nagy ellenség Szovjetunió legyőzéséért, hogy Johnson és a Demokrata Párt nem képes a hidegháborúból győztesen kivezetni Amerikát. Mindezt erősítette a már említett belpolitikai kudarc is, így a neokonok első generációja lassan kezdte úgy érezni, hogy ha közéleti sikerekre és elképzeléseik beteljesedésére várnak, akkor a Republikánus Párt körül kell szerencsét próbálniuk.

A neokonzervatív ideológia

A neokonzervativizmus talán legkiemelkedőbb alakja⁵ *Irving Kristol*, akit sokan a mozgalom atyjaként tartanak számon.⁶ Őt tekinthetjük a neokon ideológia legautentikusabb személyiségének,⁷ akinek több, kifejezetten a neokonzervativizmus világnézetével és politikai

filozófiájával foglalkozó könyve is megjelent. Kristol munkái alapján⁸ a neokonzervatív ideológiát a következőképp jellemezhetjük.

A neokonzervativizmus egy akadémiai-intellektuális gyökerekkel rendelkező eszmerendszer. Inkább meggyőződés, mint mozgalom. Nem tart rendezvényeket, nincs szervezete. Kiváltó oka a jelenkori liberalizmusból való kiábrándultság, de a hagyományos konzervativizmustól is különbözik, bár viszonyuk nem ellenséges. Mind tartalmilag, mind temperamentumában anti-romantikus. Elutasítja a politikai romanticizmust és a politikai utópiákat egyaránt.

Megkülönböztetve a francia-kontinentális típusú felvilágosodást⁹ az angol-skót felvilágosodástól¹⁰ (kevésbé ambiciózus célok, célja nem az individuum teljes megszüntetése, mérsékelt reformok, mértékletesség stb.) a neokonok az utóbbihoz érzik magukat közelebb.¹¹

A neokonzervatívok politikai filozófiájának gyökerei a klasszikus – premodern, preideologikus – politikai filozófiában vannak. Kiemelkedik Leo Strauss alakja, akinek a modernitással szembeni aggályai a neokonok fő kiindulópontja. A neokonok csodálják ezen kívül Platont és Arisztotelészt, tisztelik Locke -ot és elutasítják Rousseau nézeteit. Fontos a neokonzervativizmus viszonya a polgári társadalomhoz és a polgári éthoszhoz: a neokonok nem hiszik, hogy a liberális-demokratikus kapitalizmus az elképzelhető világok legjobbika. Ezzel szemben vallják, hogy a jelenlegi világ jelen körülmények között a lehetséges világok legjobbika. Ez a „szerény lelkesedés” különbözteti meg a neokonzervatív izmust mind a régi, mind az új jobboldaltól.

A neokonzervativizmus nem győzi hangsúlyozni a gazdasági növekedés fontosságát. Nem a materiális javak hajszolása miatt, hanem mert szerintük a gazdasági növekedés a társadalmi és politikai stabilitás sine qua non-ja. A piacgazdaság szükséges, ha nem elégséges feltétele egy liberális társadalomnak és egyben a gazdasági növekedés egyik legfontosabb feltétele. Bár a piacot gazdasági mechanizmusok összességéként szemlélik, gazdaságpolitikájukban nem liberálisok, mint például Milton Friedman vagy Friedrich A. von Hayek. Céljuk egy konzervatív jóléti állam megteremtése.¹² A neokonok elutasítják az állami beavatkozás tagadását és a laissez faire álláspontot, szerintük az állam felelős polgárainak jólétének növeléséért. E tekintetben is hatással voltak állítólag a Republikánus Párt politikájára.¹³

A neokonzervatív gondolkodás a jelenlegi kapitalista társadalom két fő tartóoszlopának a családot¹⁴ és a vallást¹⁵ tartja s nem győzi hangsúlyozni jelentőségüket. Irving Kristol a vallást a modern konzervativizmus legfontosabb pilléréként említi.¹⁶

A neokonzervativizmus „neo” abban az értelemben is a konzervativizmussal szemben, hogy nem érez nosztalgiát a XIX. század liberalizmusa iránt,¹⁷ egyidejűleg pedig jól körülhatárolható elképzelései vannak a társadalom jövőjéről. A neokonzervatívok nem pusztán hazafiasak, hanem nyíltan nacionalisták; alig titkoltan elitista beállítottságúak.¹⁸

Fontos megjegyezni, hogy magukénak vallják Arisztotelész¹⁹ és Platón elitista szemléletét. A neokonok átvették Strauss kóros félelmét a tömegektől, Platón mindennél rosszabb zsarnok-uralmában a tömegek, a többség uralmát fedezték fel.²⁰ Kristol szerint az amerikai társadalom folyamatosan szétesik, erkölcsi lazulnak.²¹ A folyamat az 1960-as évek „ellenkultúrájával” (szexuális forradalom,²² promiszkuitás, feminizmus, túlzott szabadság, hippie-élet, kábítószerelés, posztmaterialis javak, hosszú hajú férfiak, multikulturalizmus²³ stb.) vette kezdetét.²⁴ Kristol számára a „hagyományos konzervatív” gondolkodás túl szekuláris és túl ’tényszerű’, túlságosan jelen-orientált. A neokonok vallásosak, és legyen az protestáns, vagy zsidó, mindenképpen mélyen istenfélő emberekről van szó.

Szorosan kapcsolódva a már eddig leírtakhoz, nem lehet eléggé hangsúlyozni a neokonzervatívok rendíthetetlen hitét a liberális demokrácia felsőbbrendűségében. Nagy hatást tett gondolkodásukra Reinhold Niebuhr munkássága, kiemelten a „Moral Man and Immoral Society” (1932) és a „The Children of Light and the Children of Darkness” (1945) című könyve. Niebuhr szerint, mivel a csoportos emberi viselkedés zsarnoksághoz vezet, az érvek és a ráció helyett csak is a morális és alkotmányos (tradíció, szokás stb.) korlátok képesek a szükséges határok közé szorítani a politikai dinamizmusokat.²⁵

A neokonok abban különböznek még a konzervatívoktól, hogy míg az utóbbiak a hagyományokra és a történelemre támaszkodva haladnak a korrallal, addig az előbbiek vissza akarják forgatni az idő kerekét: tevőlegesen, agresszíven elleneznek minden társadalmi progressziót.²⁶ Francis Fukuyama, az egyik legismertebb (és legújabb) neokon nem véletlenül nevezi a hatvanas és a kilencvenes évek közötti időszakot a „Nagy Szétbomlás” korszakának. Fukuyama a könyv elején köszönetet mond Clare Wolfowitznak²⁷ és már a bevezetőben rátér az egyik fő mondanivalóra:

„Bár a... konzervatívokat gyakran támadják amiatt, hogy az erkölcsi hanyatlás a vesszőparipájuk, alapvetően igazuk van: ha úgy érezzük, hogy a társadalmi rend felbomlik körülöttünk, az nem holmi nosztalgiából, rossz emlékezésből vagy épp abból fakad, hogy vajmi keveset tudunk a régebbi korok álszentségéről. A hanyatlás könnyen tetten érhető a bűnözésre, az apátlan gyerekekre, az oktatás csökkenő színvonalára, a megtört bizalomra és más hasonló tényezőkre vonatkozó statisztikai adatokból. Az orvosi felfedezések – főleg a fogamzásgátló tablettáé -, illetve az emberi élet meghosszabbítása csökkentették a szaporodás és a család szerepét az emberek életében. És az intenzív individualizmus kultúrája,

amely a gazdaságban és a laboratóriumban gyors eredményekhez és növekedéshez vezetett, áttért a társadalmi normák birodalmába is, ahol kikezdte a tekintély gyakorlatilag valamennyi formáját, és meggyengítette a családokat, a szomszédsági közösségeket és a nemzeteket összetartó kötelekeket.”²⁸

A neokonok Irving Kristollal az élen „rájöttek” a megoldásra: a demokrácia eszményét és intézményrendszerét kell felhasználni a liberalizmus legyőzésére. Az embereket kell saját szabadságuk ellen fordítani. Meg kell győzni őket, hogy a szabadság erkölcstelenséghez vezet, hogy a liberalizmus felelős a szegénységért, a bűnözésért, a kábítószerért, a homoszexualitásért, a családok felbomlásáért és a Szovjetunió előretöréséért is.²⁹

A neokonok és Leo Strauss

Nem először fordul elő egy amerikai elnöknel, hogy tanácsadói körét egyetemi körökből rekrutálja. John F. Kennedy a balközépről, nevezetesen a Harvard Egyetemről gyűjtötte maga köré a „legnagyobbakat és legokosabbakat.”³⁰ George W. Bush körül két befolyásos csoport található, akiket John Ashcroft főügyész és Paul Wolfowitz védelmi államtitkár-helyettes nevével lehetne jelképezni. Ashcroft és köre egy keménykalapos keresztény-vallásos irányvonalat képviselnek, akik sok mindenben eltérően gondolkodnak a neokonzervatívoktól, de hic et nunc külpolitikailag egymásra találtak.

Az amerikai Konzervatív Párt főleg üzletemberekből és egyéb nem-értelmiségiekből áll. A neokonzervatív mozgalom talán az első intellektuális áramlat a pártban a XIX. század óta, politikai filozófiájuk sokat merít Leo Strauss gondolataiból. Természetesen nem Strauss tiszta adaptációjáról van szó, de a fordítások és eltorzítások ellenére számos gondolat, alapérték és szemléletmód kísértetiesen hasonló. A jelenlegi adminisztráció több tagja, köztük Paul Wolfowitz (Deputy Secretary of Defense) vagy Abram Shulsky (Pentagon's Office of Special Plans) is Straussnál tanult, és a professzor körül kialakult baráti körhöz tartozóak.

Ilyen légkörben jelent meg egyre több, a neokonzervatívok és Strauss kapcsolatával foglalkozó tanulmány az amerikai sajtóban és a tudományos életben. A tanulmányok többsége kiemeli Strauss azon nézetét, miszerint a társadalmi és történelmi tudást csak kevesek birtokolhatják, és el kell zárni mindazoktól, akikben nincs elég erő az igazság megismeréséhez és elviseléséhez.

Leo Strauss a Weimari Köztársaság bukásának élményével menekült Amerikába a nácik elől. A fiatal Német Köztársaság bukásában a liberalizmus bukását látta, így vált a felvilágosodás utáni liberalizmus ellenségévé. Demokrata volt ellenben – legalábbis – abban az

értelemben, hogy felismerve a tömegek erejét, – velük kiegyezve, őket okosan befolyásolva – nem látott jobb politikai berendezkedést, mint amit Amerikában tapasztalt. Féltette viszont Amerikát a hatvanas-hetvenes években megerősödő liberalizmustól, a náciizmus ellenszerét nem a liberális demokrácia erősítésében, hanem az ókori arisztokratikus tanok felújításában látta.³¹ Strauss nem volt ellensége a demokráciának és főleg nem az Egyesült Államoknak. A legerősebb megvédése érdekében (akinek, mint Thraszümakhosztól tudjuk, mindig igaza van) elutasotta a weberi értékrelativizmust, ami Strauss ma él ő egyik legismertebb tanítványának, Allan Bloom munkásságában már mint a kulturális relativizmus elutasítása jelenik meg. „Az amerikai demokrácia morális felsőbbrendűségébe vetett hit a mai napig nyomon követhető a neokonzervatívok írásaiban.”³²

Strauss szerint a filozófia veszélyes, mert megkérdőjelezi a társadalom azon hagyományait, amelyeken a társadalmi és morális rend nyugszik. Ezért ezt a tudást csak egy szűk elit birtokolhatja. Strauss szerint a modern amerikai társadalomban elterjedt relativizmus erkölcsi válságot³³ okoz, amely megakadályozhatja abban Amerikát, hogy felismerje valódi ellenségeit.

A filozófus az ókori görögöknél keresett megoldást a modernség válságára, és ehhez Platón *arisztokratikus és kirekesztő államát* vette alapul. Szükség van hazugságra ahhoz, hogy el lehessen rejteni az emberek elől a politika valós világát, melyet csak kevesek ismerhetnek. Strauss hitt a hazugságok eredményességében és hasznosságában.³⁴ A kevesek azzal a tudással emelkednek ki társaik közül, amely a tömegek előtt el van rejtve. A látszólagosan elrejtett igazság pedig az, hogy a jó alkalmakat ki kell használni, hogy nincs isten, aki bárkit megbüntetne vétkeiért, hogy Machiavellinek igaza volt, amikor az emberek közötti természetes hierarchiáról írt, hogy az uralkodó csoportoknak korlátozniuk kell az átlagos ember információit, és ki kell zsákmányolni őket. Strauss munkáját egyes közírók sivár anti-utópiának tartják, ami szinte mindennel ellentétes, amiben az amerikaiak hinni szeretnének; ellentétes a modern demokratikus társadalom elveivel is.³⁵

Elitizmusa, moralizálása és a kegyes hazugságok szükségessége, amivel a valóságot elrejtik a tömegek előtt mind-mind olyan elemei filozófiájának, amik valamilyen formában, közvetlenül vagy közvetetten átkerültek a neokonzervatívok gondolataiba. A kérdést, ami arról szól, hogy mennyiben és hogyan hatott Strauss a Busht körülvevő neokonzervatívokra, nagyon nehéz megválaszolni. Mindenesetre széles azoknak a táborának, akik a jelenlegi amerikai külpolitikát Strauss filozófiájának közvetlen megvalósulásaként fogják fel. Egyes vélemények szerint a straussi Platón-interpretáció szerint a szerző *Állam* című művében Thraszümakhosz

alábbi nézeteivel azonosult: „Én azt állítom, hogy az igazságos dolog az, ami az erősebb érdekét szolgálja.”³⁶

Átvéve Platón elitista elveit Strauss azt sugallta diákjainak, hogy ők a természet törvényeinél fogva uralkodó elit, egyben ők a tömegek részéről üldözöttek kis csoportja. A világot uraló filozófusok felsőbbrendűsége bevallottan nem morális, hanem intellektuális jellegű. Strauss követői pedig a bölcsek („the wise”), akik félelem nélkül képesek farkasszemet nézni a gonosszal; sem isteni, sem erkölcsi felsőbbiséget nem ismernek. Felsőbbrendű élvezeteknek szentelve magukat a beavatottak csak egymással érintkeznek. A bölcsek a nép butasága és naivitása segítségével uralják intellektuálisan a világot.³⁷ Egyedül ők azok, akik már jártak a barlangon kívül, de oda visszatérve ismereteiket csak egymással osztják meg, manipulálva a barlang többi lakóját. Közéjük tartozhat mindenki, aki képes ezoterikus írásaikat megérteni, amire azért van szükség, hogy ne „izgassák fel” a többi barlanglakót, illetve, hogy megvédjék magukat a tömeg haragjától.

Neokon személyiségek és intézményeik

A neokon mozgalom első jelentősebb kiadványa³⁸ a *The Public Interest* (1965), illetve a *Commentary* volt. Fő kritikájuk a demokrata kormányzat elhibázott gazdaság- és szociálpolitikai intézkedései ellen irányult, és csak idővel váltottak át a külpolitikára. Mára érdeklődésük középpontjában a sikeres amerikai külpolitika, ezen belül is a Közel-Kelet és a világ erőszakos demokratizálása került. Az alapítók között olyan személyiségeket kell megnevezni, mint Irving Kristol, Norman Podhoretz, Nathan Glatzer, Daniel Bell és James Q. Wilson.³⁹ A neokonok a hatvanas-hetvenes években kezdtek el mozgolódni a konzervatív oldalon, és első jelentős sikereiket a Reagan-adminisztráció éveiben (1981-1989) érték el. A néhai demokratákból és trockistákból rekrutálódott csoport évtizedekkel korábban még álmodni sem mert volna komolyabb politikai befolyásról, de 1981-ben Jeanne Kirkpatrickot, a Georgetown egyetem professzorát már az USA ENSZ-nagykövetévé nevezték ki. A demokrata kormányzat által hozott intézkedésekre zúdított masszív kritikájuk megnyitotta számukra a kaput a konzervatív alapítványok és a washingtoni kormányzati körök elött.

Amerikában hét nagy konzervatív agytröszt működik, ebből négy a neokonzervatívok intellektuális intézete: az American Enterprise Institute for Public Policy Research, a Project for the New American Century (PNAC), a Center for Security Policy és a Hudson Institute.⁴⁰ Ezek az intézetek többnyire átfedik egymást mind mondanivalójukban és céljaikban, mind

szakértőgárdájukban. Soraikban megtaláljuk a legkiemelkedőbb neokon személyiségeket: Lawrence F. Kaplan (Hudson), Francis Fukuyama (Hudson), Dick Cheney, Donald Rumsfeld (Center for Security Policy), Irving Kristol, Gerald R. Ford, Jeanne J. Kirkpatrick, Michael A. Leeden, Joshua Muravchik, Michael Novak, Thomas Donnelly (American Enterprise Institute), William Kristol, Robert Kagan, Randy Scheunemann (PNAC). Mind a négy intézet büszkélkedhet azzal, hogy tagjai között tudhatja a Reagan - és a második Bush-adminisztráció számos prominens képviselőjét.

Az American Enterprise Institute még 1943-ban, Washingtonban, a Hudson Institute 1961-ben jött létre. A Center for Security Policy intézetet 1988-ban azzal a céllal hozták létre, hogy információkat nyújtson, vitákat kezd menyezzon, és anyagokat készítsen az amerikai nemzeti érdekek támogatásához. Donald Rumsfeld maga is az intézet egyik kitüntetettje (Center's Keeper of the Flame Award).⁴¹ Mind közül a legnevesebb és legbefolyásosabb a Project for the New American Century (PNAC) intézet; igazgatója Gary Schmitt, elnöke William Kristol. A PNAC 1997-ben jött létre és azóta a legradikálisabb neokonokat tömöríti.⁴²

Multilateralizmus vs. internacionalizmus a neokonzervatív gondolkodásban

A neokonok szerint a multilateralizmusnak két változata van, egy európai és egy amerikai. Az európai „elvi multilateralizmusnak” nevezik. E felfogás szerint például a ENSZ Biztonsági Tanácsának hozzájárulása egy adott ügyben a nemzetközi rend sine qua non -ja, ami a végső döntést jelenti. Kofi Annan és Jacques Chirac egy BT-határozat esetleges figyelmen kívül hagyását automatikusan a hobbesi világba való visszasüllyedésnek min ősíheti.

Ezzel szemben az amerikai „együttműködő multilateralizmus” nem ennyire merev. A neokonok által megálmodott Amerika törekszik a más országokkal való együttműködésre, minden ügyben keresi a nemzetközi együttműködés lehetőségét, de ez a fajta multilateralizmus pragmatikus jellegű: a Biztonsági Tanács döntése semmiképp sem végleges jellegű, Amerika néhány fontos szövetséges megnyerésével is megelégszik.⁴³ Ez az amerikai változat a neokonok szerint az unilateralizmusnak és a multilateralizmusnak egy ideális keveréke, mely szerint Amerika keresi az együttműködést másokkal, de azok elutasító magatartása esetén elég erős ahhoz, hogy egyedül cselekedjen.

Már az „együttműködő multilateralizmus” jellemzéséből is kitűnik, hogy a neokonok nem tartják magukat izolacionistáknak. Külpolitikájuk egy sajátosan amerikai internacionalizmus,⁴⁴ mely röviden így összegezhető:

„...egy sajátosan amerikai internacionalizmus, melyet illúziók nélküli idealizmus és önteltség nélküli magabiztosság jellemez. Realizmus, az amerikai ideálok szolgálatában.”⁴⁵

Az eddigiekből világosan kiderült, hogy milyen külpolitikai irányzatoktól különböztetik meg magukat a neokonzervatívok: a clintoni „naiv és utópikus” multilateralizmustól, a nagyhatalmak erőegyensúlyán alapuló realizmustól, amit az öreg Bush is képviselt, illetve egyes neo-izolacionista törekvésektől. Az ifjabb Bush azt a fajta külpolitikát folytatja, amit Rooseveltt követett Wilsonnal, Reagan pedig Jimmy Carterrel szemben.⁴⁶

A neokonzervatívok Irak-politikája

A neokonok Irakkal kapcsolatos állásfoglalásait kronológiailag négy csoportra oszthatjuk: 1. a hidegháború idején elhangzott vélemények; 2. a kilencvenes évek neokon megnyilvánulásai; 3. a 2001. szeptember 11. utáni cikkek, tanulmányok; 4. kisebb hangsúllyal az iraki háborút követő írások.

A második Öböl-háborút megelőzően USA és Irak kapcsolata az ellenséges és a pragmatikus viszony között változott. Washington szemében Irak elsősorban egy Szovjetunió-barát, Izrael-ellenes arab rezsim volt, amellyel a nagyhatalom viszonya az irak-iráni háború idején már-már kordialissá vált. A kuvaiti háború végén a neokonok nem értettek egyet az idősebb Bush és Colin Powell döntésével, miszerint nem szabad megdönteni Szaddam Huszein hatalmát. Érvük itt is tipikusan „morális”: ki kellett volna állni azok mellett, akiket az amerikai kormányzat a diktátor elleni lázadásra bátorított, és akik lázadásának véres leverését az amerikaiak tétlenül nézték végig.

A neokonok nem értettek egyet az amerikai külpolitikát uraló realistákkal, akik Hans Morgenthau nyomán száműzték a moralizálást a külpolitikából. Elutasították az öreg Bush óvatos politikáját, amelyben a korlátozott hadműveletek és a diplomáciai tárgyalások kombinációja mellett döntött. Az 1992-es elnökválasztási kampány során számos neokon, például Joshua Muravchik is Bill Clintont támogatta. Csalódva az id. George Bush puhakezű Irak-politikájában, hittek a demokrata jelöltnek, aki keménykezű, határozott fellépést ígért Irakkal szemben.⁴⁷ Gyorsan kiábrándultak azonban Clinton politikájából, amit szitette az a tény is, hogy nem kaptak pozíciókat az új adminisztrációban. 1993-ban megindultak a neokon „támadások” az új politika ellen.⁴⁸

A neokonok a kilencvenes évek folyamán végig határozott elképzeléssel rendelkeztek Irak sorsát illetően.⁴⁹ Szinte a részletekig kidolgozott tervük volt Irak lerohanásáról és újjáépítéséről, demokratizálásáról. Csak a megfelelő nemzetközi helyzetre vártak, hogy a mindenkori kormánnyal elfogadtassák terveiket. Kezdték őr fogva nem értettek egyet a ENSZ BT 688-as és 687-es határozatával,⁵⁰ szerintük végig kellett volna vinni az 1991-es háborút, és eltávolítani Huszeint. Nem elégedtek meg az 1991-es északi és az 1992-es déli repüléstilalmi zóna felállításával sem. Az 1995-ös „Olajat Élelmiszerért” ENSZ-programot⁵¹ a nemzetközi közösség meghátrálásának tekintették, és élesen kritizálták az 1996-2001⁵² közötti huzavonát a fegyverzetellenőrkörről az ENSZ határozottabb Irak elleni fellépést sürgetve. Szerintük az iraki nép szenvedése nem a nemzetközi szankciók, hanem Szaddam Huszein politikájának a következménye volt.⁵³

A neokonok éveken át bírálták a Clinton-adminisztrációt határozatlan és békekereső politikája miatt.⁵⁴ Szerintük az elszigetelés enyhüléshez, az enyhülés megbékéléshez vezet, ami a diktátor embertelen rendszerével elfogadhatatlan.⁵⁵ 1998. január 26-án 18 nagynevű neokon nyílt levelet intézett Clinton elnökhöz,⁵⁶ amelyben határozottabb Irak-politika folytatására kérték az elnököt. Egy olyan külpolitika, amelyet az ellenfél Amerika gyengeségeként értelmezhet, szerintük veszélyezteti az ország biztonságát. Amerika nem elégedhet meg Irak bombázásával, hanem el kell távolítani Huszeint és embereit a hatalomból, azaz be kell fejezni az 1991-ben elkezdett Irak elleni háborút.⁵⁷

A neokon szerzők párhuzamot vonnak Hitler 1936-os Rajna-vidéki remilitarizálása és Huszein politikája között. Ugyancsak párhuzamot vontak Chamberlain engedékenysége és a Clinton-kormányzat puhakezűsége között. A neokonok szerint, ahogy megelőzhető lett volna a második világháború a gyenge Hitler korai eltávolításával, úgy később megelőzhető lett volna számos tragédia, ha az Egyesült Államok 1991-ben megdönti Szaddám Huszein rendszerét.⁵⁸

Ilyen körülmények között 1998-ban Paul Wolfowitz azt javasolta a Clinton-kormányzatnak, hogy egy olyan övezetet kellene létrehozni Dél-Irakban, ahol ki tud alakulni egy ütőképes ellenzék, ahol meg tud erősödni egy átmeneti kormány. Huszein eltávolítására a helyzet még jobb, mint 1991-ben volt, mert Irak azóta meggyengült, Amerika pedig relatíve még erősebb lett.⁵⁹ Wolfowitz javaslatait nagy lelkesedéssel fogadták a neokonzervatív körökben és sürgették a Kongresszust, hogy ha már Clinton elnök tehetetlen, akkor legalább a két ház álljon ki jobban az amerikai nemzeti érdekek mellett.⁶⁰

Közvetlenül a 2001 szeptemberi terrortámadások után Afganisztán mellett felmerült Irak megtámadásának lehetősége is. A neokonok számára eljött a megfelelő nemzetközi hangulat

tervük véghezvitelére. Paul Wolfowitz nem győzte hangsúlyozni, hogy ki kell használni a megfelelő lehetőséget, de rövidtávon Colin Powell politikája érvényesült, aki szerint Irak inadekvát megtámadása felbomlasztaná az Amerika számára oly fontos terrorizmus -ellenes koalíciót.⁶¹ Természetesen a neokonok többsége megőrizte aktivitását Irakkal szemben: közvetlenül a terrortámadások után, még szeptemberben egy Irak elleni háborút sürgettek. Szerintük mind bin Laden, mind Szaddám Huszein az USA közel -keleti pozícióit akarja meggyengíteni s „kiűzni” Amerikát a térségből. A neokonok szerint Huszein állt az 1993-as Bush-merénylet és az első, WTC elleni támadás hátterében, ami ugyancsak bizonyítja Irak permanens háborúját Amerika ellen.⁶² Erre a kihívásra egy világméretű terrorizmusellenes háborúval kell válaszolni (aminek magába kell foglalnia Huszein erőszakos eltávolítását is).⁶³ A neokonok tagadják a terrorizmus szociológiai okait, és benne a Jó és a Rossz harcát vélik felfedezni.⁶⁴

Akár Irakkal, Iránnal vagy Szíriával kapcsolatban merülne fel, hogy közük volt a szeptember 11-i támadásokhoz, Bushnak meg kellene tennie a szükséges katonai lépéseket.⁶⁵ Néhány cikkben egyenesen a véres és emberáldozatokat követelő háború apologetikáját olvashatjuk, amely szerint a háborúra felkészült nemzet kész követni vezetőit.⁶⁶ Ebbe a logikába illeszkedik a neokonok azon erőfeszítése is, amely szerint közvetlen kapcsolat állt fenn Irak és az al-Kaida között. Mind Donald Rumsfeld,⁶⁷ mind George Tenet, a CIA főnöke nyilatkoztak e kapcsolatot illetően, az utóbbi a következőképp:

„Irak jelentős szerepet vállalt al-Kaida tagok kiképzésében, melynek során mérges gázokkal és hagyományos bombákkal kapcsolatos ismereteket adott át a kiképzésben résztvevőknek.”⁶⁸

Míg Bush beszédeivel egyre inkább elkötelezte magát az Irak elleni feltétlen – azaz az esetleges fegyverzetellenőrök által tett jelentéstől függetlenül kívánatos – háború mellett, addig a neokonok Richard Armitage-t és Colin Powell-t kritizálták,⁶⁹ amiért nem hirdették a Szaddám Huszein elleni háború szükségességét, mint például Dick Cheney alelnök. Az alelnök Irak megtámadása és leszerelése kapcsán a következőket mondta:

„Az új évszázad kezdetén a történelem ismét segítségül hívta az Egyesült Államokat, hogy a szabadság védelmében használja elsöprő erejét. Elfogadtuk ezt a ránk rótt kötelességet ...”⁷⁰

Ahogy az Irak elleni „kampány” a végéhez – 2003. március 20-án: Bush bejelenti a háború kezdetét – közeledett, úgy vált egyre szorosabbá a kapcsolat Irak és a terrorizmus elleni

világméretű háború között a neokonzervatívok fejében. Egyes neokonok szerint Amerikának rettegésben kell tartania ellenségeit, mert csak a félelem révén őrizheti meg tekintélyét. Ezért a terrorizmus elleni globális háború eleve kudarcra van ítélve, ha nem támadják meg Irakot, és nem távolítják el erővel az iraki diktátort.⁷¹ A neokonok Irakhoz való viszonyát végig a megelőzés bűvös érve hatotta át, amit Condoleezza Rice így fogalmazott meg:

„A történelem során számos olyan eseménnyel találkozhattunk, melyeknél a szerepvállalástól való tartózkodás súlyos következményeket eredményezett a világ számára. Visszatekintve látható, hogy hány olyan diktátor volt, akik globális veszélyt jelentve emberek százazreit, sőt millióit ölték meg, és akiket meg kellett volna állítanunk..”⁷²

A nemzetbiztonsági tanácsadó azt is megmondta, miért pont akkor érkezett el a „megelőzés” ideje:

„... Napjainkban nemcsak a nagy veszély, hanem a nagy lehetőségek korszakát is éljük...amely sokban hasonlít az 1945-1947 közötti időszakhoz, amikor az Egyesült Államok számos – köztük Japán és Németország - szabad demokratikus állam létrejöttéhez járult hozzá a szabadságot erősítő hatalmi erőegyensúly érdekében.”⁷³

Bush ugyan elhatározza, hogy az ENSZ-hez fordul, de multilateralizmusa nyíltan „american style”: ha nem születik kedvező döntés Amerika Irak-terveivel kapcsolatban, akkor Amerika egyedül is támadni fog. Még jóval a BT november 22-i 1441-es határozata előtt – ami ráadásul semmiféle felhatalmazást nem ad Amerikának egy esetleges Irak elleni támadásra – Bush Cincinnattiban tartott beszédében olyan világosan fogalmaz, hogy lényegében hadat üzen Iraknak.⁷⁴ 2001. szeptember 11-re hivatkozva kifejti, hogy mind Iraknak, mind az al-Kaida-nak ugyanaz az ellensége: az Egyesült Államok. Irak különlegesen veszélyes ország, és jelenleg a legnagyobb veszélyt jelenti a világra. Az elnök elméletileg lát még ugyan lehetőséget a konfliktus békés rendezésére, de a beszéd világosan mutatja a kormányzat ’túl alacsony’ t ürésí küszöbét: Bushnak esze ágában sincs a konfliktust békésen rendezni. Három nappal a Szenátus felhatalmazza az elnököt, hogy háborút indítson Irak ellen.⁷⁵ Az 1441-es BT határozat elfogadása után már Colin Powell szavai is fenyegetőbbek:

„...Az USA politikája ettől kezdve a zéró tolerancia politikája... Nem akarunk Irakkal háborúzni, hanem le akarjuk békés eszközökkel fegyverezni. De a háborútól sem riadunk vissza, ha ez az egyetlen módja annak, hogy megfosszuk Irakot tömegpusztító fegyvereitől. A Biztonsági Tanács Szaddamot és rezsimét

az igazság pillanatával szembesíti. Ha folytatják a hazudozást, viselniük kell a következményeket is.”⁷⁶

A 2003. március 20-án megkezdődött műveletek után sem változott sokat a neokon külpolitika. Irak leszerelése, illetve az ország és a térség demokratizálása ürügyén⁷⁷ megvalósulni látják eddigi elképzelésüket, a mindenkinél erősebb és az ENSZ felhatalmazása nélkül is harcolni kész katonai gépezet beáramlását a Föld egyik stratégiai térségébe. A neokonok gyorsan felismerték, hogy Irak esetében nem a katonai megszállás, hanem az ország stabilizálása a nehéz. A siker tétje óriási a neokonok számára, maga a neokonzervatív külpolitika és világkép bukik egy esetleges iraki kudarccal:

„A tét a jelenlegi amerikai külpolitika és ezzel együtt Amerika vezető szerepének megőrzése, valamint az Egyesült Államok biztonságának fenntartása.”⁷⁸

A siker érdekében sürgetik az ENSZ, a NATO, a Világbank és az IMF részvételét is az újjáépítésben.⁷⁹ Szerintük még jóval több katonára és pénzre lenne szükség a sikeres konszolidációhoz,⁸⁰ a nap mint nap ismétlődő rajtaütések sikeres elhárításához.⁸¹ A neokon külpolitikát nem zavarja az a tény, hogy sem a háború megindítása előtt, sem utána nem találtak egyetlen egy olyan bizonyítékot sem, ami esetleg legitimálta volna a katonai fellépést. A mainstream európai kritikát „paranoid, összeesküvés-elméletre alapozott Amerika-ellenességgel” és a világ „neokonzervatív-zsidó elrablásának” képzetére épült gondolkodás jellemzésével utasítják vissza. Napjaink neokon szemléletéből hiányzik a konstruktív kritikai gondolkodás, amit mi sem bizonyít jobban, mint az olyan cikkek, amelyekben az iraki problémák (tömegpusztító – vegyi – biológiai fegyverek hiánya, rajtaütések, öngyilkos merényletek, robbantások, társadalmi-etnikai feszültségek stb.) megoldására csak egy dolgot javasolnak: „*Be patient, keep looking*”.⁸²

Pax Americana

A neokon külpolitikai ideológiát összefoglalóan Pax Americana -nak is nevezik. A PNAC 2000-ben tette közzé „Rebuilding America’s Defense” című kilencven oldalas tanulmányát,⁸³ míg a Hudson Institute 2001-ben publikálta a „Preserving Pax Americana” című írását.⁸⁴ E dokumentumok és a neokonok publicisztikája alapján a Pax Americana eszméje a következőképp foglalható össze.

A Szovjetunió bukásának következményei óriásiak, napjainkban az úgynevezett „unipolar moment”-nek lehetünk tanúi. Az Egyesült Államok katonailag, politikailag, gazdaságilag, kulturálisan és ideológiailag messze kimagaslik a többi nemzet közül az emberiség történetében egyedülálló módon.

Amerikának geopolitikailag vezető szerepet kell játszania a Föld minden, stratégiaileg fontos régiójában és meg kell akadályoznia minden más országot abban, hogy az Egyesült Államok hatalmához hasonló hatalmat hozzon létre. A megváltozott helyzetben többé nem Európára kell koncentrálni, hanem Ázsiára. Az öreg kontinens többé nem feltétlen szövetségese Amerikának, hanem sok esetben versenytársa, kritikusa, id őnként törekvéseinek akadálya.

Amerikának meg kell védenie magát és állampolgárait az egész világon, és képesnek kell lennie több, egy időben vívott nagy háború sikeres megvívására. Emellett el kell látnia a világrendőri szerepet, amit a történelem szabott ki rá, és aminek teljesítéséért fele ősséggel tartozik. Kötelessége az emberi jogok és a liberális demokrácia eszméjének terjesztése a Földön: a végső cél a világdemokrácia. Ezen túl világméret ű háborút kell folytatni a globális terrorizmus és az olyan államok ellen, akik bújtatják, segítik a terroristákat.

Céljai elérése érdekében meg kell reformálni (a Clinton-éra alatt elhanyagolt és alulfinanszírozott) az amerikai fegyveres er őket, amelynek képessé kell válnia a legmodernebb technológiákat és fegyverek alkalmazására. Drasztikusan növelni kell az USA védelmi kiadásait, amit nem lehet kisebb átcsoportosításokkal elérni, csak a költségvetés teljes átalakításával.

A Pax Americana magától nem marad fenn, er őfeszítésekre és áldozatokra van szükség a fenntartására.⁸⁵

Következtetés

Egy évvel Irak megtámadása után sem csillapodik a neokonzervatívok lelkesedése: úgy látják széles körű társadalmi támogatottságot élvez ő, katonailag sikeres, fels őbbrend ű morális célokat követ ő és az Egyesült Államok gazdasági, politikai, kulturális és katonai erejéhez méltó háborút viselnek és viseltek a világot rettegésben tartó, veszedelmes diktátor és tömegpusztító fegyverei ellen.

A mára jócskán leolvadt tömegbázisukat több mint kétes eszközökkel biztosító neokonok üldözési mániát és fels őbbrend űségi tudatot „örökölték” szellemi atyjuktól, Leo

Strausztól. A platóni „bölcseket” az elmúlt években maguk is átültethették a gyakorlatba: kihasználva a riadt amerikai társadalom reakció-éhségét, hazudtak a „népnek”, nem a terrorizmus valódi okainak feltárásán kezdtek el dolgozni, hanem saját gazdasági és politikai érdekeiknek mindent alárendelve talán végzetesen téves és veszélyes pályára állították az USA külpolitikáját.

Nem hiszem, hogy Strauss egyetértene a jelenlegi amerikai külpolitikával, ő maga nem is foglalkozott külpolitikai kérdésekkel munkássága során. Strauss szerepe sajátos szemléletmódjának átadásában ragadható meg. Egy demokratikus társadalmat és egy demokratikus fejlődési tendenciát mutató nemzetközi közösséget csak olyan politikusok tudnak sikeresen és hitelesen vezetni, akik nemcsak külsőleg hirdetik demokratikus elkötelezettségüket, hanem nap mint nap bizonyosságot tesznek róla legmélyebb meggyőződésük és az emberbe vetett optimista hitük segítségével.

Jegyzetek

¹ A „neoconservative” kifejezést Michael Harrington használta először azokra, akik, mint Irving Kristol elhagyták a liberális táborát és átőrtoltak a konzervatív oldalra. Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative - Looking Back, Looking Ahead*, New York, Basic Books Publishers 1983, p. IX.

² Irving Kristol szavaival: „A neoconservative is a liberal who has been mugged by reality” Christopher DeMuth and William Kristol: *The Neoconservative Imagination*, Washington D.C. AEI Press, 1995, p. 176.

³ Mark Gerson: *Mugged by reality. The Counterculture and Ideology in the Sixties* In: Mark Gerson: *The Neoconservative Vision-From the Cold War to the Culture Wars*, New York, Madison Books 1997, pp. 73-135.

⁴ Mintegy tucatnyi elmélet próbálja magyarázni a neokonok hirtelen irányváltását liberálisból konzervatívvá. A hidegháború és a hatvanas évek társadalmi dinamikái minden bizonnyal meghatározó jelenségek voltak. A neokonok szerint ők megőrizték értékeiket, csak a környezetük változott. Van olyan nézet is, amely szerint politikájuk nem más, mint azoknak a privilégiumoknak a védelmezése, amihez hozzájutottak, miután „piszkos bevándorlók” gyermekeiként egyetemet végeztek, munkát találtak és pénzhez jutottak. Egy további nézet szerint a Holocaust olyan megrázó hatással volt rájuk, ami gyökeresen megváltoztatta gondolkodásukat. Az utóbbi elmélet Hannah Arendtre hivatkozik: az európai zsidókat az erős nemzetállamok védték, míg a fel-feltörő populista mozgalmak (pánszlávizmus, pángermanizmus) veszélyeztették. A zsidóság csak a konzervatív elitben bízhatott, amelynek érdekében állt a társadalmi status quo megőrzése és rettegnie kellett a népi mozgalmaktól. Az élitek válsága egyben a totalitarizmus és az antiszemitizmus győzelmét is jelentette az európai országokban. Peter Steinfels: *The Neoconservatives-The men who are changing America's politics*, New York, 1980, pp. 273-279.

⁵ Érdemes lenne foglalkozni Daniel Patrick Moynihan életével és munkásságával is. Az ő szerepe is óriási volt a neokonzervatívizmus „felemelkedésében.” Peter Steinfels: *The Neoconservatives- The men who are changing America's politics*, New York 1980, pp. 108-161. és John Ehrman: *The Rise of Neoconservatism-Intellectuals and Foreign Affairs 1945-1994*, New Haven Yale University Press 1995, pp. 63-97.

⁶ „...this antology traces the intellectual evolution of one American from a belief, youthful socialism, through a long period of ever more skeptical and self-critical liberalism, to something that became known as 'neoconservatism'. Since I am generally thought to be the 'god-father' of the neoconservative 'movement'... I persume to think that the intellectual evolution that is evident in this book may be of interest to others.” Irving Kristol: *Neoconservativism - The Autobiography of an idea*, New York, The Free Press, p. IX.

⁷ „Irving Kristol is the standard-bearer of neoconservatism.” Peter Steinfels: *The Neoconservatives* i.m: p. 81.

⁸ Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative*, i.m.: pp. 75-77.

⁹ Forradalmi, utópisztikus, célja közvetlenül a boldogság, öröksége mind a faszizmus, mind a marxizmus.

¹⁰ Kevésbe ambiciózus célok, célja nem az individuum teljes megszüntetése, mérsékelt reformok, mértékletesség stb.

¹¹ A francia 1789-es és az orosz 1917-es 'lázadásokkal' szemben az amerikai 'forradalom' azért is volt sikeres, mert reális célokat tűzött ki maga elé, intellektuálisan végiggondolt reformokból állt és figyelembe vette az emberek, a tömeg tulajdonságait, képességeit is. Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative-Looking Back, Looking Ahead*, i.m.: pp. X-XI és pp. 84-91.

¹² Peter Steinfels: *The Neoconservatives*, i.m.: p., 58.

¹³ „The Republican party was no longer interested in destroying the welfare state, in the name of 'antitatism', but intended rather to reconstruct it along more economical and more humane lines. The emphasis on 'more humane' is another sign of neoconservative influence.” Irving Kristol: *Neoconservativism*, i.m.: p. 379.

¹⁴ Reflections on Love and Family In: Irving Kristol: *Neoconservativism*, pp. 54-57.

¹⁵ „Moral codes evolve from the moral experience of communities, and can claim authority over behavior only to the degree that individuals are reared to look respectfully, even reverentially, on the moral traditions of their forefathers. It is the funczion or religion to instill such respect and reverence.” Irving Kristol: *The Future of American Jewry*; Commentary, August 1991

¹⁶ „The three pillars of modern conservatism are religion, nationalism and economic growth. Of these, religion is easily the most important because it is the only power that, in the longer term, can shape people’s characters and regulate their motivation.” Irving Kristol: *Neoconservativism*, i.m.: p. 365.

¹⁷ Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative*, i.m.: pp. XII.

¹⁸ Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative*, i.m.: pp. XIV.

¹⁹ Karl R. Popper: *A nyitott társadalom és ellenségei*, Budapest, Balassi Kiadó, pp. 199-221.

²⁰ Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative*, i.m.: pp.108. Platón arisztokrata családból származott, felmenői tagjai voltak Athénban a harmincak zsarnokságának. Platón egyértelműen állást foglalt kora osztályharcában, az oligarchák és a szegény nép harcában az előbbieket oldalán állt. Irtóztott a tömegek erejétől, kora instabilitását és forradalmait a tömegek romló erkölcsének, egy rosszul szervezett (nem elég totális) társadalom következményeként látta.

²¹ Peter Steinfels: i.m. p. 55.

²² „Sex – like death – is an activity that is both animal and human. There are sentiments and human ideals involved in this animal activity. But when sex is public, the viewer does not see – cannot see – the sentiments and the ideals. He can only see the animal coupling. And that is why, when man and women make love, as we say, they prefer to be alone – because it is only when you are alone that you can make love, as distinct from merely copulating in an animal and casual way. And that, too, is why those who are voyeurs, if they are not irredeemably sick, also feel ashamed at what they are witnessing. When sex is a public spectacle, a human relationship has been debased into a mere animal connection.” Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative*, i.m.: p. 47.

²³ „It is now becoming ever more common within the American educational system for increasing numbers of young blacks to learn that what we call ‘Western civilization’ was invented by black Egyptians and feloniously appropriated by the Greeks, or that black Africa was a peaceful, technologically advanced continent before the white Europeans devastated it. Such instruction can only inflame an already common belief among blacks that ‘white America’ and its government are deliberately fostering drug addiction and diabolically tolerating AIDS virus in the black community. Multiculturalism, as its most ardent proponents well understand, is a technique for ‘consciousness raising’ by deliberately stroking this kind of paranoia.” Irving Kristol: *Neoconservativism*, i.m.: p. 53.

²⁴ Irving Kristol: *Reflections of a Neoconservative*, i.m.: p. 13.

²⁵ John Ehrman: *The Rise of Neoconservativism - Intellectuals and Foreign Affairs 1945-1994*, New Haven, Yale University Press 1995, p. VIII.

²⁶ Shadia B. Drury: *Saving America - Leo Strauss and the neoconservatives*, [http:// evatt.org.au/publications/papers/112html](http://evatt.org.au/publications/papers/112html) 2003.12.04

²⁷ Clare Wolfowitz Ph.D antropológus a John Hopkins Egyetemen és felesége Paul Wolfowitznak.

²⁸ Francis Fukuyama: *A Nagy Szétbomlás-Az emberi természet és a társadalmi rend újjászervezése*, Budapest, Európa Kiadó 2000, p. 18.

²⁹ Shadia B. Drury: i.m.

³⁰ Alain Franchon and Daniel Vernet: *The Strategist and the Philosopher* www.Truthout.org/docs_03/042003H.shtml 2003.12.03

³¹ Shadia B. Drury: *Saving America-Leo Strauss and the neoconservatives*, [http:// evatt.org.au/publications/papers/112html](http://evatt.org.au/publications/papers/112html) 2003.12.04

³² Molnár Bálint: *A konzervatív idealizmus kudarca*, Élet és irodalom, 2003. szeptember 19.

³³ „A tanult többsége, akik továbbra is azonosulna a Függetlenségi Nyilatkozat elveivel, nem a természetjog kifejeződéseként olvassák ezeket, hanem eszményt, sőt olykor ideológiát vagy mítoszt látnak bennük...Mindazonáltal a természetjog iránti szükséglet ma ugyanúgy megvan, mint évszázadokon át vagy akár egy évezreddel korábban.” Leo Strauss: *Természetjog és történelem*, Budapest, Pallas-Attraktor 1999, 9-10.o.

³⁴ Danny Postel: *Noble lies and perpetual war: Leo Strauss, the neo-cons, and Iraq - Interview with Shadia Drury leading scholarly critic of Strauss, professor of political theory* [www. Opendemocracy .net/debates/article-3-77-1542.jsp](http://www.OpenDemocracy.net/debates/article-3-77-1542.jsp) 2003.12.05

³⁵ William Pfaff: *The long reach of Leo Strauss*, International Herald Tribune 15.05.2003

³⁶ Platón *összes művei-II.* Budapest, Európa Kiadó 1984, p. 37.

³⁷ Danny Postel: *Noble lies and perpetual war: Leo Strauss, the neo-cons, and Iraq - Interview with Shadia Drury leading scholarly critic of Strauss, professor of political theory* www. Opendemocracy.net/debates/article-3-77-1542.jsp 2003.12.03

³⁸, Neo-Conservatism Archives, www. lewrockwell.com 2003.12.10

³⁹ Nyílt titok, hogy a neokonok jelentős része zsidó származású. De zsidó származásúak voltak fő kritikusaik is, mint Murray Rothbard és Paul Gottfried. Zsidó származású a realista Henry Kissinger, illetve Georges W. Bush és a neokonok egyik legnagyobb ellenfele, Soros György is.

⁴⁰ A másik hárma a a Heritage Found, a National Institute for Public Policy és a Cato Institute. Gömöri Endre: *Vagy mi, vagy a Gonosz*, Egyenlítő 2003/2, p. 37.

⁴¹ www. centerforsecurity.org/index.jsp?section=static&page=aboutus

⁴² www. newamericancentury.org/aboutpnac.htm E négy fő intézet mellett említést érdemel az Empower America intézet (igazgatók William Bennett és Jeane Kirkpatrick), az Americans for Victory Over Terrorism, és a The Federalist Society for Law and Public Policy Studies. A legjelentősebb neokon személyiségek (volt és jelenlegi kormányzati emberek, publicisták) a következők: Irving Kristol, William Kristol, Paul Wolfowitz, Elliott Abrams, Richard Armitage, John Bolton, Robert Bork, Midge Decter, Lynne Cheney, Douglas Feith, Frank Gaffney, Newt Gingrich, Gertrude Himmelfarb, Jeane Kirkpatrick, Lewis Libby, Michael Leeden, James Miller, Robert Kagan, Edwin Meese, Richard Perle, Norman Podhoretz, Paul Weyrich, James Woolsey, Charles Krauthammer, Zalmay Khalilzad. ⁴² Donald Rumsfeld és Dick Cheney kimaradtak a felsorolásból, őket inkább „life-long Republicans”-nak lehetne nevezni, akik minden áron támogatják az iraki háborút. A legjelentősebb neokon személyiségekről bővebben: www. eurolegal.org/useur/usneocon.htm 2004.02.10

⁴³ Ezzel összhangban, a BT esetleges kedvezőtlen döntésével kapcsolatban Colin Powell így nyilatkozott: (it does not mean) „we lose our option to do what we might think is appropriate to do.” Robert Kagan: *Multilateralism, American Style*, The Washington Post, September 13. 2002

⁴⁴ Lawrence F. Kaplan-William Kristol: *The War over Iraq - Saddam's Tyranny and America's Mission*, Encounter Books San Francisco, California 2003, pp. 5.

⁴⁵ William Kristol and Robert Kagan: *A Distintly American Internationalism*, Weekly Standard, November 29. 1999

⁴⁶ William Kristol-Robert Kagan: *Reject the Global Buddy System*, New York Times, October 25. 1999 A neokonok büszkén írják, hogy már rég nem volt az Egyesült Államoknak olyan elnöke, aki az ifjú Bushhoz hasonlóan sokszor hivatkozott volna az amerikai nemzeti érdekekre lásd.: Jeffrey Gedmin -Gary Schmitt: *Allies in Amerika's National Interest*, The New York Times, August 5. 2001.

⁴⁷ John Ehrman: *The Rise of Neoconservatism - Intellectuals and Foreign Affairs 1945-1994*, New Haven Yale University Press 1995, pp. 193-198.

⁴⁸ John Ehrman: i.m. pp. 202-203.

⁴⁹ Ezt támasztja alá Paul O'Neill volt pénzügyminiszter 'kitalálása' is, amelyben Busht „süketek között a vaknak” nevezi. www. sueddeutsche.de/sz/politik/red-artikal1548/ és www. spiegel.de/politik/ausland/0,1518,281466,00.html 2004.01.13

⁵⁰ A határozatok az iraki tömegpusztító fegyverek gyártásának leállításáról, a meglévőek megsemmisítéséről és egy, az ENSZ által vezetett monitoring bizottság felállításáról szóltak

⁵¹ A 986-os BT határozat 1995. április 14-én született meg a súlyos iraki táplálkozási és egészségügyi helyzet miatt.

⁵² 1996. április 1.-én az irakiak megtagadták az ellenőroktől a fontosabb katonai objektumokba való belépést. 1997. október 29.-én szólították fel Amerikát, hogy hagyják el az UNSCOM-ot, 1998 december 16-tól kezdve nincs fegyverzetellenőr Irakban. 2001 december 17-én hozzák létre a United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission-t (UNMOVIC) amelyre Irak visszautasítóan reagál.

⁵³ John R. Bolton: *The U.N. Rewards Saddam*, The Weekly Standard, December 15. 1997

⁵⁴ Lawrence F. Kaplan - William Kristol: *The War over Iraq*pp. 50-62.

⁵⁵ Willaim Kristol - Robert Kagan: *A „Great Victory” for Iraq*, The Washington Post, February 26. 1998

⁵⁶ Richard L. Armitage, John Bolton, Francis Fukuyama, Robert Kagan, Zalmay Khalilzad, William Kristol, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz etc.: Letter to President Clinton on Iraq www. newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm 2003.12.08

⁵⁷ William Kristol-Robert Kagan: *Bombing Iraq Isn't Enough*, The new York Times, January 30. 1998

⁵⁸ Robert Kagan: *Saddam's Impending Victory*, The Weekly Standard, February 2. 1998

- ⁵⁹ Paul Wolfowitz: *Statement before the House National Security Committee* September 16. 1998 www.newamericancentury.org/iraqsep1898.htm 2003.12.08
- ⁶⁰ John R. Bolton: *Congress versus Iraq*, The Weekly Standard, January 19. 1998
- ⁶¹ Bob Woodward: *Bush háborúja*, Budapest Bookmark Kiadó 2002, 92-97.o.
- ⁶² Gary Schmitt: *Why Iraq*, The Weekly Standard, October 19. 2001
- ⁶³ Gary Scsmitt-Tom Donnelly: *A War with a Purpose- The goal of the attackers is to drive the U.S. from the Middle East*, The Weekly Standard, September 24. 2001
- ⁶⁴ Gary Schmitt: *State of Terror*, The Weekly Standard, November 20. 2000
- ⁶⁵ A War to Win-editorial, The Weekly Standard, September 24. 2001
- ⁶⁶ J. Botton: *A Nation Mobilized*, The Weekly Standard, September 24. 2001
- ⁶⁷ Gary Schmitt: *Iraq-al Qaeda Connection*, www.newamericancentury.org/iraq-080602.htm 2003.12.05
- ⁶⁸ William Kristol: *Iraq-al Qaeda Connection*, www.newamericancentury.org/iraq-121202.htm 2003.12.05
- ⁶⁹ The Axis of Appeasement-editorial, The Weekly Standard, August 26. 2002
- ⁷⁰ Dick Cheney on Iraq and the War on Terror – Excerpts from the vice president’s address to the Commonwealth Club, San Francisco August 7, 2002 The Weekly Standard, September 2. 2002
- ⁷¹ Reuel Marc Gerech: *A Necessary War – Unless Saddam Hussein is removed, the war on terror will fail*, The Weekly Standard, October 21. 2002
- ⁷² Lawrence F. Kaplan-William Kristol: *The War over Iraq-Saddam’s Tyranny and America’s Mission*, Encounter Books San Francisco, California 2003, p. 89.
- ⁷³ Lawrence F. Kaplan-William Kristol: i.m. p 113.
- ⁷⁴ President Bush’s speech in Cincinatti October 7 .2002 www.iraqcrisis.co.uk/resources.php?idtag=R3DA56AA78B728
- ⁷⁵ www.iraqcrisis.co.uk/resources.php?idtag=R3DA6F8CA6E7C4 2003.12.12
- ⁷⁶ Colin L. Powell: *Saddam’s moment of truth*, International Herald Tribune, November 11. 2002
- ⁷⁷ Statement on Post-War Iraq, March 19. 2003 www.newamericancentury.org/iraqstatement-031903.htm 2003.12.05
- ⁷⁸ Robert Kagan-William Kristol: *Do What It Takes in Iraq*, The Weekly Standard, September 1. 2003
- ⁷⁹ Second Statement on Post-War Iraq March 28. 2003 www.newamericancentury.org/iraqstatement-032803.htm 2003.12.05
- ⁸⁰ Robert Kagan-William Kristol: *Do What It Takes in Iraq*, The Weekly Standard, September 1. 2003
- ⁸¹ Tom Donnelly-Gary Schmitt: *The Right Fight Now: Counterinsurgency, No Caution, Is the Answer in Iraq*, Washington Post, October 26, 2003
- ⁸² Gary Schmitt: *Be Patient, Keep Looking*, Los Angeles Times, June 8. 2003
- ⁸³ www.newamericancentury.org/RebuildingAmericasDefense.pdf
- ⁸⁴ Thomas Donnelly: *Preserving Pax Americana – Defense reform for the Unipolar Moment*, Outlook, January 2001, Vol. 3, Nr.1.
- ⁸⁵ Allan H. Meltzer: *Leadership and Progress* www.aei.org/news/newsID.16231/news_detail.asp 2003.12.11